

Так, в 2005 році питома вага витрат на харчування складала 60,4%, для порівняння: в середньому по Україні цей показник становив 58,1%. Так як, питома вага витрат на харчування є дуже чутливим показником, що безпосередньо прямо віддзеркалює рівень життя населення, то більший розмір цього показника в кримському регіоні може характеризувати гірший рівень життя домогосподарств Криму.

IV. Висновки. Серед головних пріоритетів регіональної соціально-економічної політики чільне місце має посідати формування та розвиток високого рівня життя населення. Дослідження аспектів формування доходів населення А.Р.Крим, та порівняльна характеристика з відповідними показниками в цілому по країні дозволить виявити та проаналізувати особливості соціально-економічного розвитку регіону та створить передумови до вдосконалення регіональної соціально-економічної політики.

За проведеними результатами дослідження відмітимо, що темпи зростання заробітної плати найманих працівників, в середньому по Україні, випереджали темпи зростання заробітної плати найманих працівників, що проживають в А.Р.Крим. Це означає, що рівень доходів найманих працівників А.Р.Крим поступається середнім показникам по Україні. Так як доходи є головним індикатором рівня життя населення можемо зробити висновок про те, що рівень матеріального забезпечення населення А.Р. Крим поступається середнім показникам по Україні, що негативно може впливати на формування рівня життя населення кримського півострову.

This article devoted to a statistical estimation of incomes of the population of Crimea and also features of their formation. In article the comparative characteristic of dynamics and structure of incomes of the population of Ukraine and the population of Crimea also is lead.

Бліннікова О.В.

ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РЕГІОНІ

У статті висвітлено методологічні та практичні аспекти статистичного забезпечення сучасної науково-технічної політики.

Ключові слова: наукова та інноваційна діяльність, система показників, ресурси та результати діяльності, науково-технічна та інноваційна політика.

I. Вступ. Досягнення науки і техніки виступають ключовим фактором покращення якості продукції та послуг, економії всіх видів ресурсів, зростання продуктивності праці, удосконалення організації виробництва та підвищення його ефективності, що в кінцевому підсумку визначає конкурентоспроможність підприємств та їх продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Визнання провідної ролі науково-технічної сфери в становленні та зміцненні господарства ставить на перший план необхідність розробки та реалізації активної наукової та інноваційної політики [1, 463].

Очевидною стає і необхідність забезпечення інформаційних потреб науково-технічної політики в сучасних умовах, коли спостерігається стрімке зростання значення інформації для економічного і соціального прогресу.

Для формування стратегії розвитку науки та інновацій широко застосовується поняття наукового та інноваційного потенціалу, концепція вивчення якого базується на системі показників, що характеризують ресурси та результати наукових досліджень та інноваційної діяльності.

Вагомий внесок у розробку проблеми активізації інноваційних процесів зробили вчені економісти В. Андрійчук, О. Глушко, М. Кисіль, Ю. Лупенко, Б. Данилишин, П. Саблук, В. Чижова, Л. Федулова, М. Шарко та інші автори. Проте можливості використання інформаційної бази у розробці науково-технічної та інноваційної політики в регіоні розкриті недостатньо.

II. Постановка завдання. Мета дослідження полягає у необхідності вивчення складу

показників наукового та інноваційного потенціалу, систематизації їх сукупності та практичного використання для формування науково-технічної політики в регіоні.

III. Результати. Розробка та реалізація науково-технічної та інноваційної політики передбачає глибоке розуміння повноти та складності процесів, які відбуваються в економіці. Їх обґрунтування неможливе без повного використання достовірних статистичних даних про розвиток науки та інновацій.

В складі системи показників наукового та інноваційного потенціалу виділяють характеристики ресурсів і результатів наукової та інноваційної діяльності. Відповідно сукупність показників наукового та інноваційного потенціалу можна систематизувати наступним чином:

1. Наукова діяльність.

1.1. Ресурси науки.

1.1.1. Кадри.

1.1.2. Матеріально-технічна база.

1.1.3. Фінансові ресурси.

1.2. Результати наукових досліджень і розробок.

1.2.1. Виконання і впровадження наукових досліджень і розробок.

1.2.2. Наукові публікації.

1.2.3. Технології (патенти, ліцензії тощо).

2. Інноваційна діяльність.

2.1. Ресурси інноваційної діяльності.

2.1.1. Витрати на інновації.

2.1.2. Придбання та передача технологій.

2.2. Результати інноваційної діяльності.

2.2.1. Виробництво інноваційної продукції.

2.2.2. Вплив на результати

Вказані групи показників забезпечують комплексну оцінку масштабів, складу і динаміки наукового та інноваційного потенціалу.

Ресурси науки. Найважливішою складовою науково-технічного потенціалу держави виступають наукові кадри. Характер наукової діяльності визначає місце особистості вченого в творчому процесі створення нових знань, обумовлює перетворення проблеми комплексного розвитку та ефективного використання людського фактора в одну з найбільш актуальних проблем економіки. Завдання збереження наукових кадрів повинно стати державним пріоритетом [2,30].

Показники форм державних статистичних спостережень дозволяють проаналізувати чисельність працівників, що виконують науково-технічні роботи, за рівнем їх освіти та наявності наукового ступеня кандидата та доктора наук, а також за категоріями персоналу.

Чисельність працівників наукових установ Івано-Франківської області у 2005 р. становила 1157 осіб, з них дослідників – 552, техніків – 212. Їх кількість зменшилась проти рівня 2004 р. на 1,7 %. У науково-технічній діяльності було зайнято 945 сумісників, активність їх за рік скоротилась на 10 % [3,20].

Питома вага спеціалістів вищої кваліфікації, що мають науковий ступінь доктора чи кандидата наук, у загальній кількості наукових працівників з урахуванням сумісників становила 24,8 % проти 26,2 % у 2004 р.

Серед індикаторів науково-технічного розвитку країн – членів ЄС, який характеризує насиченість трудових ресурсів держави науковими кадрами, є частка спеціалістів, що виконують наукові та науково-технічні роботи, у загальній чисельності робочої сили [4,4].

В розрахунку на 10 тис. осіб економічно активного населення в області чисельність виконавців науково-технічних робіт склала у 2005 р. 30 проти 32 осіб у 2004 р. В загальному у державі насиченість трудових ресурсів науковими кадрами значно вища і протягом останніх двох років складає 78 осіб.

Важливим фактором, що впливає на результативність наукової діяльності, є стан матеріально-технічної бази наукових установ. Система показників містить дані про вартість основних засобів науково-дослідної діяльності, у т. ч. машин та устаткування. Для здійснення порівняльного аналізу матеріально-технічної оснащеності науковців у різних сферах діяльності розраховують відносні показники, що характеризують фондоозброєність (вартість основних засобів у розрахунку на одного працівника) та технічну озброєність (вартість машин і устаткування у розрахунку на одного виконавця НДДКР).

Середньорічна вартість основних засобів наукової сфери за 2005 р. становила 34,7 млн. грн., у т. ч. машин і устаткування – 6,8 млн. грн., або 19,6 %. Частка основних засобів наукових організацій в загальному їх обсязі

підприємств і організацій області складала за цей період близько 0,2 %. Фондоозброєність науковців становила у 2005 р. 31,3 тис. грн. і зросла проти 2004 р. на 14,7 %, технічна озброєність – 6,2 тис. грн., що на 12,7 % більше, ніж у 2004 р.

У 2005 р. науковими організаціями виконано робіт на 31,9 млн. грн., у тому числі власними силами – 31,1 млн. грн. Значну питому вагу у загальному обсязі робіт, виконаних власними силами, займають науково-технічні послуги – 54,1 % та науково-технічні розробки – 31,7 %. Частка науково-дослідних робіт склала 14,2 % проти 11,5 % у 2004 р. На виконання науково-технічних робіт у 2005 р. було асигновано 30,7 млн. грн., що вище рівня 2004 р. на 24 %. Фінансування здійснювалося за рахунок коштів організацій підприємницького сектору (51,7 %), власних коштів (19,8 %), асигнувань бюджету (21,1 %) [3,19].

Результати наукових досліджень і розробок. Результативність роботи науково-технічної сфери є визначальним фактором економічного зростання держави. Важливим показником для аналізу є кількість наукових розробок та розподіл їх за основними напрямками. Заслужують уваги публікації та патентно-ліцензійна діяльність науковців, їх міжнародне співробітництво.

Серед виконаних у 2005 р. науковими організаціями робіт 17 спрямовано на створення нових видів техніки, 104 – нових технологій, 11 – сортів рослин, 417 – методів та теорій тощо.

Нові технічні рішення на рівні винаходу використані при виконанні майже кожної другої роботи із створення нових видів техніки. З розроблених нових технологій майже третина – ресурсозберігаючі. Інноваційну спрямованість мали близько 128 робіт. У 2005 р. науковими організаціями подано 89 заявок, в тому числі 4 заявки в закордонні патентні відомства, та отримано 50 охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності.

Продовжує зростати публікаційна активність науковців області. У 2005 р. кількість друкованих робіт збільшилась порівняно з 2004 р. на 24 % і становила 4132 публікацій, у тому числі 242 монографії, підручники, навчальні посібники, 2912 статей у фахових наукових журналах.

Для здійснення міжнародного співробітництва науковцями області здійснено 112 виїздів за кордон, основною метою яких була участь у міжнародних наукових дослідженнях [3,24].

Ресурси інноваційної діяльності. З метою оцінки стану та перспектив інноваційного розвитку використовують показники, що відображають процеси створення, впровадження та розповсюдження на ринку нових або вдосконалених продуктів, технологічних процесів. Основні завдання охоплюють також визначення обсягу ресурсів, що направляються на інноваційну діяльність, оцінку факторів, що сприяють інноваціям або стримують їх, аналіз впливу інновацій на результати діяльності підприємств.

Діючі на даний час міжнародні норми збору статистичних даних щодо інновацій, сформульовані в так званій «Настанові «OSLO» і розроблені для вивчення технологічних інновацій, що являють собою кінцевий результат інноваційної діяльності. Розрізняють два типи технологічних інновацій – продуктові і процесові, які в свою чергу класифікуються за ступенем новизни [5,30].

Ступінь участі підприємств в інноваційній діяльності характеризують показники рівня інноваційної активності.

За даними статистичного спостереження у 2005 р. нововведення здійснювали 40 промислових підприємств, що на 9,1 % менше проти 2004 р., частка їх в загальній кількості обстежених зменшилась з 14,8% до 13,7 % . Протягом останніх шести років питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, суттєво не змінювалася і не перевищувала в середньому 15 %.

Інноваційно активними підприємствами у 2005 р. було витрачено 56,2 млн. грн. Із загальної суми майже 80% склали капітальні витрати [6,4].

На дослідження і розробки, які є ключовим фактором технологічного розвитку, кошти витрачало кожне четверте інноваційно активне підприємство, або 3,4 % загальної кількості промислових підприємств.

Питома вага витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи в обсязі інноваційних витрат зменшилась з 11,3 % у 2004 р. до 1,6 % у 2005 р. Загальний обсяг витрат в цьому напрямку становив 833,6 тис. грн.

Технологічний розвиток промислового виробництва може базуватися на власному інноваційному потенціалі або на придбанні технологій зі сторони.

Так, для реалізації технологічних інновацій у 2005 р. три підприємства (7,5 % від кількості інноваційно активних підприємств) придбали права на патенти, ліцензії на використання об'єктів права інтелектуальної власності. На ці цілі було витрачено 3,9 млн. грн., або 6,9% загальної суми інноваційних витрат.

Близько 38 % підприємств, що здійснювали інновації, придбали засоби виробництва на суму 20,3 млн. грн. (36% від загальних витрат).

Технологічна підготовка виробництва була одним з поширених напрямків інноваційної діяльності, на що третьою промислових підприємств асигновано 5,6 млн. грн. У промисловості області за 2005 р. було впроваджено 36 нових технологічних процесів, майже 30 % з яких забезпечують економне використання матеріальних та енергетичних ресурсів[3,44].

Динаміка впровадження прогресивних технологічних процесів, освоєння нових видів продукції в області характеризується даними, наведеними у табл. 3.

Серед джерел фінансування через високі ставки мало використовуються для здійснення нововведень кредити. Так, за рахунок банківських кредитів виконано 15,4 % загального обсягу інноваційних робіт (у 2004 р. – 21,2 %). Кошти з державного та місцевого бюджетів на фінансування інноваційних

робіт взагалі не виділялись. Фінансування нововведень іноземними та вітчизняними інвесторами коштами з позабюджетних фондів не проводилось.

Результати інноваційної діяльності. Оцінка результатів інноваційної діяльності є актуальним напрямком статистики інновацій, що може зацікавити споживачів інформації на всіх рівнях управління. Вона має значення також при виборі перспективних інвестиційних проектів. Узагальнюючим показником виступає обсяг інноваційної продукції, склад якої визначається за типами технологічних інновацій з врахуванням ступеня їх новизни.

У 2005 р. майже кожне десяте промислове підприємство області поставляло на ринок нову продукцію, обсяг якої склав 200 млн. грн., або 3,1 % від загального обсягу реалізованої промислової продукції. Частка ця зменшилась проти 2004 р. на 0,2 відсоткового пункту.

Частка принципово нової та продукції, що зазнала суттєвих технологічних змін, у загальному обсязі інноваційної порівняно з 2004 р. зменшилась на 31,4 відсоткового пункту і склала 55,5 %.

На експорт поставлено 53,6 млн. грн. інноваційної продукції, де принципово нова продукція становила 86,8 % [6,9].

Оцінка результативності інноваційної діяльності поєднується з вивченням факторів, що перешкоджають її здійсненню. Ці аспекти можуть бути досліджені шляхом вивчення думки підприємств. В результаті об-

Таблиця 3

Впровадження нових технологічних процесів та освоєння нових видів продукції в Івано-Франківській області

Роки	Впроваджено нових технологічних процесів		Освоєно нових видів продукції,* найменувань
	всього процесів	з них маловідходних, ресурсощадних	
2000	57	27	536
2001	40	26	575
2002	25	22	480
2003	21	18	308
2004	16	11	118
2005	36	10	107

* з 2003р. – видів інноваційної продукції

У 2005 р. в структурі витрат за джерелами фінансування найбільша частка припадала на власні кошти – 84,6 % загальної суми (у 2004 р. – 64,1 %).

стеження органами статистики інноваційно активних підприємств та аналізу їх відповідей на запитання “Чи привела інноваційна діяльність, що здійснювалась підприємством протягом останніх трьох років, до зміни показників” встановлено вплив цього процесу на показники розвитку підприємств (табл. 4) [6,10].

В таблиці проводиться аналіз відповідей по кожному з показників і розраховується баланс між питомою вагою позитивних та негативних відповідей, який вказує на тенденцію, що буде переважати в динаміці кожного показника.

Із 13 питань, які були запропоновані підприємствам, лише 3 (23,1 %) отримали “плюсовий” баланс, решта – від’ємні. Тобто, результативність інноваційної діяльності, що здійснювалась промисловими підприємствами області протягом останніх трьох років, залишається низькою.

Аналіз факторів, що стримували інноваційну діяльність протягом останніх років і

справлятимуть суттєвий вплив у середньостроковій перспективі, показав, що з них найважливішими є: нестача власних коштів (указали понад 70 % обстежених промислових підприємств), великі витрати на нововведення (56 %), недостатня фінансова підтримка держави (49 %), високий економічний ризик (41 %), тривалий термін окупності нововведень, а також недосконалість законодавчої бази (35 %). Крім того, від 14% до 19 % підприємств зазначили, що здійсненню інновацій перешкоджали: нестача інформації про нові технології та ринки збуту, нестача кваліфікованого персоналу та несприятливість підприємства до нововведень, відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями та попиту на продукцію[6,12].

IV. Висновки. Основним стратегічним завданням науково-технічної та інноваційної політики є формування науково-технічного потенціалу, що динамічно розвивається та відповідає сучасним вимогам і ресурсним

Таблиця 4

Вплив інноваційної діяльності на показники розвитку промислових підприємств за 2003-2005 рр.

(в % до кількості інноваційно активних підприємств)

Показники	Вплинула	Не вплинула	Баланс
Заміна знятої з виробництва застарілої продукції	28	72	-44
Розширення асортименту продукції	80	20	60
Збереження і розширення традиційних ринків збуту	63	37	26
Створення нових ринків збуту:			
в Україні	65	35	30
за межами України	33	67	-34
Забезпечення відповідності сучасним стандартам	50	50	-
Підвищення гнучкості виробництва	40	60	-20
Зростання виробничих потужностей	45	55	-10
Скорочення витрат на заробітну плату	15	85	-70
Скорочення матеріальних витрат	33	67	-34
Скорочення енергетичних витрат	35	65	-30
Зниження забруднення навколишнього середовища	25	75	-50
Поліпшення умов праці	38	62	-24

можливостям країни. В останні роки у промисловості області дещо активізувалась інноваційна діяльність, проте вплив інноваційного процесу на економіку ще недостатній.

Спостерігається негативна динаміка чисельності працівників наукових установ, зокрема, безпосередніх виконавців науково-технічних робіт. Недостатньою є насиченість трудових ресурсів науковими кадрами. Частка науково-дослідних робіт в загальному обсязі залишається найменшою. Згортається діяльність заводського сектору науки.

Частка інноваційно активних підприємств в області протягом останніх років суттєво не змінювалась і не перевищувала в середньому 15%. Питома вага витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, які є ключовим фактором технологічного розвитку, в обсязі інноваційних витрат зменшилась у 2005 році до 1,6%. Не спостерігається активної діяльності у напрямку придбання та передачі технологій. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізації промисловості становила близько 3%. Песимістичними залишаються оцінки підприємств щодо результативності інноваційної діяльності.

Подолання негативних тенденцій в значній мірі залежить від того, які критерії, шляхи, засоби та ресурси визначатимуться для досягнення цієї мети. Отже, розробка та реалізація дієвої наукової та інноваційної політики держави, здатної зосередити ресурси та зусилля на пріоритетних напрямках, набуває критичної значимості.

Пріоритетні завдання діяльності органів виконавчої влади із забезпечення національної безпеки у науково-технологічній сфері визначено Указом Президента України №606/2006 від 17.07.2006р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006р. «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України» [7].

Одним з перших завдань окреслено розвиток національної інноваційної системи як сукупності інституцій, що забезпечують про-

ведення ефективної державної інноваційної політики.

Особлива увага приділяється здійсненню заходів щодо створення в найближчі два роки системи інформаційно-аналітичного забезпечення здійснення державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки і, зокрема, оптимізації системи державної статистичної звітності у сфері інноваційної діяльності та її адаптації до відповідних стандартів ЄС.

Подальший розвиток інформаційної бази щодо наукової та інноваційної діяльності має передбачати удосконалення інструментарію статистичного спостереження; організацію моніторингу стану та руху наукових кадрів; забезпечення збору даних про інновації в сфері послуг, що інтенсивно розвивається, та агропромислового комплексу, який активно трансформується; вивчення механізмів стимулювання наукової та інноваційної діяльності.

1. Федулова Л.І., Глушко О.О. Тенденції розвитку науково-технологічної та інноваційної діяльності в Україні // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2005. – Випуск 210. – С.463-476.

2. Шарко М.В. Модель формування національної інноваційної системи України // Економіка України. – 2005. – №8. – С.25-30.

3. Збірник «Наукова та інноваційна діяльність в області» – Івано-Франківськ: Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2006. – 94с.

4. Жукович І.А., Кузнецова О.М. Методологічні аспекти аналізу звітних даних про стан науково-технічної діяльності в Україні // Статистика України. – 2002. – №2. – С.4-7.

5. Руководство по сбору и обработке данных в области технологических инноваций // OSLO MANUAL. Париж, 1992. – 52с.

6. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2005 р. Економічна доповідь. – Івано-Франківськ: Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2006. – 12 с.

7. Указ Президента України №606/2006 від 17.07.2006р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006р. «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України»

The methodological and practical aspects of the statistic's equipment of modern scientific and technical policy are enlightened in this article.